

Mörser 18

21 cm ciężka haubica Mörser 18

Eksponat muzealny

Moździerz wyprodukowano przed 1942 r. w zakładach firmy Hanomag w Hanowerze. Został on porzucony przez Niemców w styczniu 1945 r. pod Grodziskiem Mazowieckim, a w 1946 r. przewieziono go do warszawskiego muzeum. W latach 50. ubiegłego wieku Główny Zarząd Polityczny WP nakazał usunięcie "niemieckiego złomowiska w parku muzealnym". Jednak moździerz udało się uratować przed złomowaniem, przekazując go do Wytwórni Filmowej "Czołówka". W 1991 r. moździerz pozyskano ponownie do zbiorów naszego muzeum.

Historia konstrukcji

W latach 30. ubiegłego wieku w Niemczech, w biurze konstrukcyjnym koncernu Krupp powstał projekt nowego moździerza kalibru 210 mm. Zgodnie z zaleceniami dowództwa Wehrmachtu nowe działo miało mieć zdecydowanie większą

donośność maksymalną i większy kąt ostrzału w płaszczyźnie poziomej w porównaniu do starych moździerzy kal. 210 mm, stosowanych bojowo przez armię cesarską w latach I wojny światowej. Prace konstrukcyjne, a następnie różnego rodzaju badania i testy, prowadzono w tajemnicy. Nowy moździerz otrzymał oficjalne oznaczenie 21 cm Mörser 18, co było próbą zamaskowania faktu, że chodziło o całkowicie nową broń, w której zastosowano szereg nowatorskich rozwiązań technicznych.

Norwegia, 1943 rok

Lufa 21 cm Mörser 18 była dwuwarstwowa, składająca się z płaszczka i rury wewnętrznej, gwintowanej (64 bruzd prawoskrętnych), z nakręconą na jej tylnej części nasadą zamkową. Otwór wlotowy przewodu lufy zamknięto zamkiem klinowym z klinem poziomym. W moździerzu zastosowano mechanizm tzw. "podwójnego odrzutu". Podczas strzału cofała się nie tylko lufa, ale również łożo górne – na którym spoczywała lufa i kołyska – względem łoża dolnego. Długość odrzutu wynosiła maksymalnie: dla lufy 850 mm, dla łoża górnego 1200 mm. Opornik hydrauliczny, służący do hamowania odrzutu lufy po strzale, umieszczony był wewnątrz kołyski łoża górnego. Powrót lufy w przednie położenie zapewniał powrotnik hydropneumatyczny, zamontowany nad lufą. Hamowanie łoża górnego po strzale, a następnie jego powrót w przednie położenie również zapewniały: opornik hydrauliczny i powrotnik hydropneumatyczny. łożo ramowe, pod łożem dolnym zamontowana okrągła płyta oporowa, na której po zajęciu stanowiska ogniowego spoczywał ciężar całego moździerza, jej konstrukcja

umożliwiała – po wcześniejszym uniesieniu tylnej części łoża dolnego – obrót działa o 360°. Łoże dolne wyposażone zostało w koła z pełnymi gumowymi oponami; opracowano także wersję z oponami pneumatycznymi. Przy transportowaniu moździerza na niewielką odległość mógł on być, po wcześniejszym połączeniu z przodkiem, holowany w całości. Jednak przy przewożeniu na większe odległości działo demontowano na dwie części. Do strzelania z moździerza 21 cm Mörser 18 wykorzystywano naboje składane. Stosowano 6 rodzajów ładunków miotających i kilka podstawowych typów pocisków, np. 21 cm Gr. 18 lub 21 cm Gr. 18 Stg (standardowe pociski burzące o masie 113 kg).

Front Wschodni – zima przełomu 1941/1942 roku

Produkcję seryjną rozpoczęto w 1939 r. Początkowo omawiany typ moździerza wytwarzały zakłady w Essen, należące do koncernu Krupp. Później jednak produkcję podjęto także w Hanowerze, w zakładach należących do firmy Hanomag. Moździerze kal. 210 mm wytwarzano do 1942 r., na podstawie dostępnych informacji można przyjąć, że zbudowano ich co najmniej kilkaset sztuk.

Norwegia, 1943 rok

W moździerze 21 cm Mörser 18 uzbrajano samodzielne dywizjony, wchodzące w skład artylerii odwodu Naczelnego Dowództwa Wojsk Lądowych (Heeresartillerie), były one przydzielane, w zależności od potrzeb, do poszczególnych korpusów i armii. 1 września 1939 r. w armii niemieckiej były zaledwie 22 egzemplarze moździerzy 21 cm Mörser 18. 1 kwietnia 1940 r. stan ten wzrósł już do 124 sztuk, a 1 czerwca 1941 r. wynosił 388 moździerzy. Pod koniec wojny, mimo zaprzestania produkcji seryjnej i znacznych strat, zwłaszcza na froncie wschodnim, stan moździerzy 21 cm Mörser 18 był ciągle znaczący – w maju 1944 r. wynosił 326 sztuk, a w grudniu 1944 r. 218 sztuk.

Podstawowe dane taktyczno-techniczne

kaliber: 210,9 mm; długość lufy: 6510 mm; kąt podniesienia lufy: od 0° do $+70^{\circ}$; kąt ostrzału poziomego (na obrotnicy): 16° (360°); wymiary w położeniu marszowym (długość / szerokość / wysokość): 12810 / 2830 / 3110 mm; masa w położeniu bojowym: 16700 kg; szybkostrzelność: 1 strz./2 min.; prędkość maks. pocisku: 565 m/s; maksymalna donośność: 16700 m; obsługa: 12 żołnierzy

Autor – zdjęcia: Dawid Kałka

Bibliografia

1. Stefan Pataj: Artyleria lądowa 1872-1970. Warszawa: Wydawnictwo MON, 1975
2. Muzeum Wojska Polskiego Warszawa